

Het boek Ruth

Zoals verschenen in de jaargang 51 (1908) van “De Bode des Heils in Christus”

Het boek Ruth.

De gebeurtenissen van het boek Ruth vallen weliswaar voor, temidden van de treurige toestanden en verhoudingen, die het tijdperk der Richteren kenmerken, maar toch heeft de gedachtengang dezer geschiedenis niets gemeen met dien der voorgaande.

Het boek der Richteren beschrijft ons het verval van het volk Israël, dat God verantwoordelijk gesteld had, een verval, dat onherstelbaar bleek, niettegenstaande de teedere bemoeienissen van Gods goedertierenheid, die trachtte het volk weder te herstellen en ook dikwijls gedeeltelijk oprichtte.

In tegenstelling met de dorheid en onvruchtbaarheid der wegen van den ontrouwen mensch in het boek der Richteren, is het boek Ruth vol frischheid.

Men vindt hier de "waterbeken, fonteinen en diepten," waarvan Mozes spreekt; (Deut. VIII : 7.) het doet ons weldadig aan als de koelte bij het verschijnen van het morgenrood. Alles ademt hier genade, en de lieflijke harmonie wordt door geen wanklank gestoord. Het is als een groene oase in de woestijn, een vriendelijke idylle temidden der duistere geschiedenis van Israël. Wanneer wij dit kleine boek met zijn vier hoofdstukken beschouwen, krijgt het voor onze ziel onschatbare waarde. De plaats der gebeurtenissen is dezelfde gebleven, en toch is het ons, alsof hemelsche gevoelens en genegenheden verblijf hebben genomen op aarde.

Het valt ons moeilijk te begrijpen, dat hetzelfde land, dat getuige was van zooveel strijd, schanddaden en afschuwelijken afgodendienst, tegelijkertijd het tooneel kan zijn van gebeurtenissen, wier verheven eenvoud ons aan de gezegende dagen der aartsvaders herinnert. En toch is dit verklaarbaar. Sedert den zondenval vinden wij tweeërlei naast elkander voortloopende geschiedkundige ontwikkeling: die der verantwoordelijkheid des menschen met haar gevolgen, en die der raadsbesluiten en beloften Gods met de wijze, waarop Hij ze, trots alles, vervullen zal. Dit geschiedt door de genade. Van deze alleen wordt melding gemaakt, wanneer het Goddelijke raadsbesluiten en beloften betreft; want de verantwoordelijke mensch kan haar niet verwerven; zijne schuld kan haar niet omverwerpen; een tooneel van verval is niet in staat haar banden aan te leggen, en God Zelf scheldt Satan, wanneer deze haar loop zoekt te stuiten. (Zach. III : 2.)

Naarmate het kwaad zich uitbreidt, ontwikkelt zich de geschiedenis der genade steeds meer, en schrijdt zij onweerstaanbaar voort, totdat zij het voorgestelde doel bereikt heeft!

Haar uitgangspunt is het hart Gods, haar middelpunt de Persoon des Heeren Jezus, en haar einddoel de schitterende heerlijkheid van den tweeden Mensch, en de zegeningen, die wij met Hem zullen deelen.

Daarom eindigt het boek Ruth ook met de profetische vermelding van Hem, die de wortel en het geslacht Davids is, de roemrijke Verlosser, die aan Israël beloofd was.

Doch wanneer het boek Ruth een boek der genade is, dan moet het ook een boek des geloofs zijn.

De genade en het geloof gaan altijd samen; het geloof grijpt de genade aan en eigent zich haar toe, sluit zich aan bij de beloften Gods en het volk dier beloften, en vindt eindelijk zijn vreugde in Hem, die de drager en de erfgenaam dier beloften is. Dit is dus het wonderbare karakter van het boek, dat wij thans wenschen te beschouwen.

Hoofdstuk I.

"In de dagen als de richters richtten, zoo geschiedde het, dat er honger in het land was." (vers 1.)

Deze woorden schilderen ons de bijzondere omstandigheden, waarin het land Israëls verkeerde. Wij bevinden ons in de dagen der Richteren, doch er heerscht hongersnood; het is een tijd, waarin de wegen van Gods Voorzienigheid zich ten oordeel over Zijn volk openbaren.

"Daarom toog een man uit Bethlehem-Juda, om als vreemdeling te verkeerem in de velden Moabs, hij en zijne huisvrouw en zijne twee zonen." (vers 1.)

Bethlehem, de stad, die de aardse geboorteplaats van den Messias zou worden, (Micha 5 : 1.) en het voorrecht zou bezitten om de Ster, door Israël verwacht, bij haar opgaan te zien schitteren, ondervond in de dagen van Naomi slechts de armoede en de volkomen hulpeloosheid van den mensch. De hand, die het volk had staande gehouden, was teruggetrokken, en er was aan alles gebrek.

Van deze in het boek der Richteren ontwikkelde waarheid, wordt in het boek Ruth slechts even melding gemaakt, hoewel onder toevoeging van zekere gewichtige feiten. (Vers 2-5.)

Gedurende deze dagen van verval, en onder de tuchtigende hand Gods, verlaat Elimelech, wiens typische naam "God, de Koning" beteekent, met Naomi, (Lieflijkheid) en zijn kinderen het land. Onder de leiding Gods zoeken zij een toevluchtsoord bij de Heidenen.

In deze groote beproeving is Naomi altijd nog met haar man en haar kinderen verbonden. Haar naam was nog niet veranderd, zij draagt dien nog, niettegenstaande het verval. Maar Elimelech, "God, de Koning," sterft, en Naomi blijft als weduwe achter. Door de verbinding met het afgodische volk van Moab, ontwijden zich de zonen en sterven eveneens. Oogenschijnlijk is nu het geslacht van Elimelech zonder hoop op nakomelingschap uitgestorven, en Naomi, (Lieflijkheid) in rouw, en voortaan onvruchtbaar, is in bittere droefheid gedompeld.

"Toen maakte Naomi zich op met haar schoondochters en keerde weder uit de velden Moabs; want zij had gehoord in het land Moabs, dat de Heere Zijn volk bezocht had, gevende hun brood. Daarom ging zij uit van de plaats, waar zij geweest was, en haar twee schoondochters met haar. Zij nu gingen op den weg om weder te keeren naar het land Juda." (vers 6 en 7.) Zoodra de tijding, dat Jehovah Zijn volk weder genade bewees, tot Naomi kwam, maakte zij zich op om naar haar land terug te keeren. De toestand van Israël was onveranderd gebleven; God had echter een einde gemaakt aan de dagen der bezoeking, die zwaar op het volk gedrukt hadden; en deze arme, onder het gewicht van haar leed neergebogen weduwe, mocht weer op betere dagen hopen.

De *genade* is, zooals wij reeds gezegd hebben, de eerste en voornaamste karaktertrek van het boek Ruth. Alle zegeningen, waarvan het spreekt, hangen van het feit af, dat "God Zijn volk bezocht had, gevende hun brood." Met deze welbekende uitdrukking duidt het Oude Testament de weldaden aan, die Israël door den Messias zullen toevloeien. "Ik zal haren kost rijkelijk zegenen, hare nooddriftigen zal Ik met brood verzadigen." (Ps. CXXXII: 15.) Ach, indien het volk gewild had, dan zouden deze goederen hun blijvend deel geworden zijn, toen Christus in hun midden verschenen was, en de brooden voor de 4000 en 5000 vermenigvuldigde!

De schoondochters van Naomi begeleidden haar, door de gedachte bezielde "om met haar tot haar volk weder te keeren." (vers 10.)

Maar de goede wil is niet voldoende; want om met de *genade* in aanraking te komen, is er niets minder noodig dan *geloof*.

Het gedrag van Orpa en van Ruth verklaart dit beginsel. Schijnbaar zijn deze beiden in niets van elkander onderscheiden. Zij vertrekken te zamen met Naomi, reizen met haar mede en bewijzen haar aldus hunne

aanhankelijkheid. De genegenheid van Orpa was ook oprecht gemeend, zij weent reeds bij de gedachte, haar schoonmoeder te moeten verlaten, en vergiet nog vele tranen vol medegevoel, als zij werkelijk afscheid neemt. Zij, de Moabietische, heeft ook het volk van Naomi lief.

Beide zeiden tot Naomi: "Wij zullen zekerlijk met u wederkeeren tot uw volk." (vers 10.)

Men kan echter een zeer beminnelijk karakter hebben, zonder het geloof te bezitten.

1

Het is het geloof, dat een kloof maakt tusschen deze beide vrouwen, die in vele opzichten zoo met elkander overeenkomen. Het natuurlijke hart bezwijkt in den strijd met onoverkomelijke moeilijkheden, terwijl het geloof juist er door versterkt wordt en de kracht des geloofs er zelfs door toeneemt.

Orpa versaat op een weg, waar geen uitgang te zien was. Wat kon Naomi haar aanbieden? Had deze, beroofd als zij was, door God geslagen en met bitterheid vervuld, nog zonen in haar schoot, die zij haar schoondochters tot mannen kon geven? Orpa kust haar schoonmoeder, en keert terug naar haar land en haar afgoden. (vers 14.)

Zoo wordt toch tenslotte het innerlijke van het natuurlijke hart openbaar. Het kan zich bij het volk Gods aansluiten, zonder er toe te behooren. Een vrouw als Naomi is het wel waard, genegenheid op te wekken; maar genegenheid is nog geen bewijs van geloof. Het geloof scheidt ons in de eerste plaats van den afgodendienst, doet ons onze goden opgeven, en voert ons tot den waarachtigen God. Dit was ook de eerste stap van de Thessaloniërs op den weg des geloofs. (1 Thess. 1:9.)

Orpa daarentegen wendt zich van Naomi, en van den God Israëls af, om naar haar volk en haar goden terug te keeren. Bij het ontmoeten van de moeilijkheden blijkt zij onbekwaam om de proef te doorstaan. Zij gaat weliswaar weenende weg, maar zij gaat toch weg, evenals die beminnenswaardige jongeling, die bedroefd wegging, daar hij niet besluiten kon afstand te doen van zijn goederen, om een armen en verachten Heer te volgen.

Met Ruth is het geheel anders. Bij haar vinden wij een kostelijk geloof, vol beslistheid, vastberadenheid en stoutmoedigheid. Geen enkele tegenwerping vermag haar te doen wankelen. Het doel staat haar duidelijk voor oogen. Zij hoort wel de woorden van Naomi aan, maar haar besluit is genomen; zij kent slechts één weg, die voor haar de weg is van niet anders te kunnen. Wat beteekenen de onmogelijkheden der menschelijke natuur tegenover het *moeten* des geloofs?

Ruth laat zich noch door het vooruitzicht, nooit meer een man te zullen krijgen, noch zelfs door het bewustzijn, dat de hand des Heeren tegen haar schoonmoeder uitgegaan was, terughouden; zij ziet in de zich ophoepende bezwaren slechts destemmer grond om haar besluit getrouw te blijven. Naomi is voor Ruth alles, en "Ruth kleefde Naomi aan." (vers 14.)

"Val mij niet tegen, dat ik u zou verlaten, om van achter u weder te keeren; want waar gij zult heengaan zal ik óók heengaan, en waar gij zult vernachten, zal ik vernachten; uw volk is mijn volk, en uw God mijn God. Waar gij zult sterven, zal ik sterven, en aldaar zal ik begraven worden; alzóó doe mij de Heere, en alzoo doe Hij daartoe, zoo niet de dood *alleen* zal scheiding maken tusschen mij en tusschen u." (vers 16, 17.)

Naomi te vergezellen, die voor Ruth de eenig mogelijke verbinding met God en met Zijn volk vormde, en met haar te leven en te sterven, dat is de begeerte dezer vrouw des geloofs. Intusschen gaan haar gedachten veel verder dan een oppervlakkige aansluiting bij Israël, zij *maakt zich één* met het volk, hoe ook in vernedering gekomen, om op deze wijze den God Israëls, den waarachtigen God, die nooit verandert, toe te behooren: "Uw volk is mijn volk, en uw God mijn God." Nadat zij Moab en deszelfs goden den rug heeft toegekeerd, behoort zij iets nieuws toe, waarmede zij zich *één* maakt, met uitsluiting van de mogelijkheid eener scheiding.

De dood alleen kan zulke banden verscheuren.

Wij zien hier, hoe God en het geloof elkander ontmoeten, elkander verstaan en zich met elkander verbinden. Hoe klaar en duidelijk toont ons deze geschiedenis, dat het geloof het eenige middel is om den zondigen mensch met God in verbinding te brengen!

Zooals Ruth Naomi aankleefde, klemt het geloof zich vast aan den Middelaar, die het voorwerp is van Gods raadsbesluit, en die *alleen* in staat is hem in een *zekere* verbinding met den waren God te brengen en hem een onomstootelijk standpunt voor Hem te doen innemen.

Inderdaad, het was een aandoenlijke, gezegende reis, die deze beide bedroefde vrouwen naar Bethlehem maakten! Rijk en vol was Naomi vandaar weggetogen, en arm en ledig keerde zij terug. Bestond er een toestand, die den haren aan troosteloosheid evenaarde? Beroofd van haar man en haar beide zonen, te oud om nogmaals een man toe te behooren, zonder menschelijke hoop op een erfgenaam, een waar beeld van Israël, was voor haar van de zijde der natuur en der wet alles teneinde. Ja, nog meer: de hand des Heeren was tegen haar uitgestrekt, en de Almachtige Zelf, die eigenlijk de steun van haar geloof had moeten zijn, vervulde haar onder de zwaarte Zijner tuchtiging met bitterheid. Haar naam "Naomi," (liefelijkheid) had zij verwisseld voor dien van "Mara," (bitterheid) "daar de Heere tegen mij getuigt, en de Almachtige mij kwaad aangedaan heeft." En Ruth, haar gezellin, weduwe en kinderloos zooals zij, (die echter nooit kinderen gebaard had) bovendien een vreemdelinge, de dochter uit een vervloekt volk, had nooit de zegeningen van Israël gekend en bezat ook geen aanspraak op zijn beloften. Alzoo gingen die beiden samen; de een in het volle bewustzijn van haar toestand, en van de tuchtigende hand Gods, die op haar drukte, de andere slechts in het bezit van haar geloof, en van Naomi als den eenigen band, die haar met God verbond. Hun weg is bezaaid met moeilijkheden, maar zij zien een Ster blinken, die hen leidt. De genade is begonnen te schijnen: God had Zijn volk bezocht, hun gevende brood.

De beide vrouwen komen te Bethlehem in het begin van den gerstenoogst, bereiken dus de plaats der zegening juist op het oogenblik, dat die wordt uitgedeeld.

En daar zouden zij Boaz aantreffen!

De lezer, die eenigermate met de profetiën vertrouwd is, moet ongetwijfeld in deze gansche geschiedenis een beeld zien van de geschiedenis Israëls tot op dezen tijd, zoowel als van de wegen Gods met Zijn volk in de toekomst. Hoewel de Israëlieten wegens hun ontrouw onder de volken verdreven worden, bleven er toch nog zekere banden tusschen God en het volk bestaan. Jehovah toch had door één Zijner profeten gezegd: "Hoewel Ik hen verre onder de volken weggedaan heb, en hoewel Ik hen in de landen verstrooid heb, nochtans zal Ik hun een weinig tijds tot een heiligdom zijn, in de landen, waarin zij gekomen zijn." (Ezech. XI : 16.)

Maar hun Elimelech is gestorven; het eenige familiehoofd Israëls, Christus, de Messias, is afgesneden. Daardoor werd het volk te midden der volken als een onvruchtbare en van haar kinderen beroofde weduwe. Wanneer het echter tot inkeer komt, het oordeel Gods over zich erkent, en in ootmoed dezen kelk der bitterheid drinkt, *dan* zal het morgenrood van een nieuwen dag voor dit arme volk aanbreken. Het oude volk Gods, dat in zijn grijsheid het voorwerp van de wegen Gods in den vreemde zijn zal, maakt zich dan in de bitterheid zijner ziel op, om de zegeningen der genade weder te vinden. Tegelijkertijd verheft zich een nieuw Israël, een Lo-Ammi, dat "niet Zijn volk" was, maar, in Ruth zijn oorsprong vindend, als een arm overblijfsel uit de velden Moabs terugkeert, om weer "het volk Gods" te worden.

Het wordt ons hier in het beeld eener vreemde vrouw voorgesteld, omdat het op grond der wet geen aanspraak heeft op de beloften, en door nieuwe beginselen, door genade en geloof, in verbinding met Jehovah wordt gebracht. Op dezen bodem staande, zal God het als Zijn volk erkennen, en het een verheven eereplaats geven, terwijl Hij het met de heerlijkheid van David en van den Messias in verbinding brengt. Uit den onvruchtbaren bodem is een levende bron ontsprongen, die echter eerst te voorschijn komt op het oogenblik, als alle menschelijke hoop verloren is. Deze bron wordt tot stroomend water, ja, tot een breeden en diepen stroom, tot

den stroom der goddelijke genade, die Israël voortdraagt naar de zee der messiaansche zegening van het duizendjarig rijk.

Hoofdstuk II.

Wij hebben in het eerste hoofdstuk gelezen, op welk een wonderbare wijze het geloof van Ruth zich openbaarde. Inderdaad wonderbaar, zooals alles, wat van God komt, wonderbaar is! Het hoofdstuk, dat we nu gaan behandelen, stelt ons de verschillende kenmerken van dit geloof voor, alsook de zegeningen, die er uit voortvloeien. Het geloof van Ruth grondde zich tot hiertoe op het werk der genade, dat God ten gunste van Zijn volk gedaan had. Zij had echter een voorwerp voor haar geloof noodig, een persoonlijk voorwerp, en het was niet anders mogelijk, of zij zou het vinden. Zij kent weliswaar dien vermogenden man nog niet, van wien in het eerste vers van dit hoofdstuk sprake is; zij hoopt echter met hem in aanraking te komen op grond der genade. Zij zegt immers tot Naomi: "Laat mij toch in het veld gaan, en van de aren oplezen, achter dien, in wiens oogen ik genade vinden zal." (vers 2.) Dit land Israëls, waar God Zijn volk bezocht had, hun gevende brood, zal ook voor haar wel eenige aren opleveren. Ofschoon arm en zonder rechten, weet zij toch, dat zij op de hulp des Heeren kan rekenen. Haar weg is haar duidelijk, zooals de weg des geloofs dat steeds is; maar zij slaat hem niet eigenwillig in. Wij zijn dikwijls geneigd, de slotsom onzer gedachten of de vrucht der wenschen van ons natuurlijke hart als den weg des geloofs te beschouwen, terwijl het geloof nooit anders dan in volle afhankelijkheid van Gods Woord handelt. Ruth vraagt Naomi om raad, en deze antwoordt haar: "Ga henen, mijne dochter." Zonder twijfel zou God haar op dezen weg geleiden. Zijn genade doet haar dan ook het veld van Boaz vinden. Boaz, een lid van de familie van den gestorven Elimelech, treedt, om zoo te zeggen, in diens plaats. Naomi heeft in Israël een beschermer, een rijk en machtig hoofd harer familie.

"Hij heeft de macht," (dat is de beteekenis van den naam Boaz) om dit arme, geheel vervallen huis weder op te richten. Hij draagt den naam van één der beide pilaren van den tempel van Salomo. (I Kon. VII. 21.) Boaz komt van Bethlehem, roept zijn maaiers den oogstgroet toe, (Ps. CXXIX: 8.) en ziet terstond Ruth te midden der maaiers.

Zoo voorkomt de genade het geloof. De jongen, die over de maaiers gesteld is, geeft, ondervraagd zijnde, getuigenis van de Moabietische. Arm en deemoedig vragend, zegt hij, is zij gekomen; zij heeft zich dadelijk aan den arbeid begeven, en zich nauwelijks rust gegund. Evenals deze knecht, geeft de Geest Gods thans getuigenis van het karakter en de werkzaamheid van ons geloof. "Zonder ophouden gedenkende uw arbeid des geloofs," schrijft de apostel aan de Thessalonikers. Het geloof is werkzaam, en rust niet, vóór het de zegeningen, die God op zijn weg gestrooid heeft, verzameld heeft. Hoe roerend schoon is deze eerste ontmoeting tusschen Boaz en Ruth! De woorden, die van de lippen van den vermogenden man vloeien, klinken als hemelsche muziek in de ooren van de arme vreemdelinge. Doet hij haar verwijten over haar onbevoegd indringen? Wie kon dat van hem denken! Neen, hij zegt: "Hoort gij niet, mijne dochter? Op *mijn* veld en op geen ander wilde en wil ik u hebben. Niets zal u dwingen, het te verlaten." Boaz beveelt haar aan de zorg van zijn maagden. Ook heeft zij niemand te vreezen; heeft hij niet omtrent haar bevel gegeven? En biedt het veld van Boaz haar voedsel, zij vindt er ook gelegenheid haar dorst te lesschen. Hoe worden hier de genadebewijzen voor Ruth vermenigvuldigd! Maar geduld, dit hoofdstuk gewaagt nog van andere, en het volgende hoofdstuk van nog meerdere gunstbewijzen. Zij vermeederen en wassen tot aan de grenzen der eeuwigheid. Wat zou Ruth daarop antwoorden? Zoo het geloof reeds een wonderbare zaak is, hoeveel te meer Hij, het voorwerp des geloofs! Welk een majesteit, gepaard aan nederbuigende goedheid, ja, een bijna moederlijke teederheid vertoont zich in hem! Hij verheft zich als de koperen zuil van Salomo's tempel, en buigt zich neder tot de lieflijkste zorg eener liefde, die niets met menschelijken hartstocht gemeen heeft, die vol heilige en meedoogende waardigheid het voorwerp der liefde tot zich opheft, nadat zij zich eerst tot dat voorwerp heeft nedergebogen. Zoo is Boaz; en zoo is onze Jezus!

Niet opeens leeren wij de hulpbronnen der genade kennen. Deze worden eerst ons deel naar de mate der werkzaamheid van ons geloof. Langzamerhand opent Christus ons het genot van de onuitputtelijke schatten Zijns harten. Het eerste, wat Ruth doet, is, op haar aangezicht te vallen en zich ter aarde te buigen. Zou zij niet dankbaar zijn, dat Boaz zóó tot haar spreekt?

Gij, die belijdt Christus te kennen, gij hebt nooit in Hem geloofd, wanneer niet de woorden uit Zijn mond u aan Zijn voeten hebben doen nedervallen!

Gij, geleerden onzer dagen, met uw koude harten en dorre zielen, die u vermeet den naam "Christen" te dragen, maar die den staf breekt over het Woord onzes Heeren, in plaats van het aan te nemen; dwazen, die u in uw hoogmoed boven Hem verheft en uw afbrekende kritiek over Zijn Woord Hem in het aangezicht slingert, die in beginsel lasterlijker is dan de beschimpende vloeken van ruwe soldaten - terwijl gij u als verpletterd aan Zijn voeten moest werpen ... gaat heen, trekt u terug, volhardt in uw hoogmoed, totdat het oordeel u treft! De velden van Boaz, zijn beloften en zijn persoon, zullen u nooit toebehooren.

Ruth opent nu op haar beurt den mond. "Waarom," vraagt zij, "heb ik genade gevonden in uw oogen, dat gij mij kent, daar ik een vreemde ben?" Dit "waarom" is schoon; het getuigt van diepen ootmoed bij deze jonge vrouw. Zij wil daarmee zeggen: "Ik heb geen recht op uw gunst." Zij houdt zich slechts met zichzelf bezig om haar onwaardigheid te erkennen; maar wat schat zij Boaz hoog! "Gij hebt mij aangezien, toen ik niet was dan een vreemde!"

De jongen had reeds getuigenis afgelegd van de arme Moabietische; en nu is het de heer zelf, die haar zegt, wat hij in haar vindt. Zij was hem niet met haar gerechtigheid tegemoet getreden, zooals Job eens voor het aangezicht des Heeren. Haar ervaringen beginnen daar, waar die van Job eindigen, en hij, aan wiens voeten zij nedergezonden was, neemt het nu op zich, haar deugden in het licht te stellen; want hij wist alles. Het is mij wel aangezegd alles, wat gij bij uwe schoonmoeder gedaan hebt na den dood uws mans, en hebt uwen vader en uwe moeder en het land uwer geboorte verlaten, en zijt heengegaan tot een volk, dat gij van te voren niet kentet." Boaz stelt bij Ruth den arbeid der liefde, de vrucht des geloof, vast; haar zorg voor Naomi, een voorbeeld van het benauwde en verdrukte volk, was door hem niet onopgemerkt gebleven. Ja, deze arme dochter Moabs was een ware Israëlietische, in wie geen bedrog was. Ook had zij, als een ware dochter Abrahams, haar land en hare maagschap verlaten, en zich begeven naar een volk, dat haar onbekend was. Boaz drukt het zegel zijner goedkeuring op zooveel liefde en geloof, en geeft haar dan de belofte van een belooning: De Heere vergelde u uwe daad, en uw loon zij volkomen van den Heere, den God Israëls onder wiens vleugelen gij gekomen zijt toevlucht te nemen."

Het loon is niet het doel van het geloof, maar het dient tot bemoediging. Ruth antwoordt, evenals Mozes in Exodus XXXIII : 13. De lof van Boaz maakt haar niet hoogmoedig; zij gevoelt, dat alles genade is, en begeert nog meer genade te ontvangen.

Zij erkent zijn gezag over haar en noemt zich zijn onwaardige dienstmaagd. Dan geeft Boaz haar een bewijs van onderscheiding, door haar aan zijn maaltijd uit te noodigen. Ruth zit aan de tafel van Boaz! Welk een eer voor de arme vreemdelinge! "En zij at, en werd verzadigd en hield over." Is het ons niet, alsof wij de vermeerdering der brooden door den Heere Jezus bijwonen?

De gemeenschap, die Ruth zoeven aan de tafel van Boaz gevonden heeft, doet haar echter haar plicht niet vergeten. Integendeel put zij daaruit frissche kracht tot vernieuwden arbeid, en wel met een resultaat, dat nog rijker en gezegender is dan het vorige. Ons werk moet, zal het zegenrijke gevolgen hebben, ontspringen uit hetgeen wij voor onszelf ontvangen hebben, en zal destemmer vrucht dragen, naarmate wij persoonlijk de tegenwoordigheid des Heeren genoten hebben. Een hart, dat van Christus spijs en drank ontvangen heeft, kan nooit zelfzuchtig zijn. Staat er niet geschreven: "Stroomen des levenden waters zullen uit zijnen buik vloeien?" (Joh. VII.) Ruth denkt aan Naomi, en brengt haar bij haar thuiskomst het overschot van den maaltijd mede, alsook de aren, die zij opgelezen heeft, opdat haar

schoonmoeder eveneens verzadigd worde. Zoo wijdt ook de geloovige zijn arbeid aan Gods volk, en zoekt hun welzijn te bevorderen. Hoe weinige Christenen brengen dat in praktijk! Van welk belang is het welzijn der Gemeente van Christus voor hen, die aan hun eigen kerk of volk de voorkeur geven? Het schijnt wel, dat deze onverschillige harten het arme, verdrukte volk Gods het niet waard vinden. Zij houden zich misschien bezig met het werk des evangelies in de wereld; maar een hart, dat met den Heer in gemeenschap leeft, brengt niet het eene ten offer aan het andere. De apostel Paulus was zoowel dienstknecht voor de Gemeente als dienstknecht des evangelies. Hij had de Gemeente, die Christus in Zijne liefde met Zijn eigen bloed gekocht had, lief.

Naomi's hart is vol dankbaarheid jegens den man, die Ruth aangezien heeft, toen hij haar als een vreemdelinge had kunnen terugwijzen. Hoe liefelijk is het onderhoud tusschen deze beide godvruchtige vrouwen! Ruth spreekt den schoonen naam van "Boaz" uit, en Naomi antwoordt met dankzeggingen aan Hem, die Zijne weldadigheid niet heeft nagelaten aan de levenden en aan de dooden. De gezindheid van Naomi is waarlijk treffend. Ruth toont meer het eerste vuur van een jeugdig geloof, terwijl Naomi de ervaring van een geloof openbaart, dat in de school der beproeving gerijpt is. Gij, jeugdige geloovigen, acht de ervaring niet gering van hen, die den Heer langen tijd vóór u gekend hebben!

Naomi licht haar schoondochter beter in: "Die man is ons nabestaande," zegt zij, hij is één van onze bloedverwanten." (Eigenl. "lossers"; verg. Lev. XXV : 25 enz.; Deut. XXV : 5.)

De ervaring gaat altijd met inzicht gepaard. Naomi is er zich van bewust, hetgeen in Israël betaamt, wat de orde betreft, die het huis Gods tot sieraad strekt. De overleggingen der Christelijke ervaring verbinden de ziel steeds met de familie Gods en met Christus, zooals de raad van Naomi Ruth verbindt aan de omgeving van Boaz. Tegelijkertijd scheiden zij de ziel van alle andere velden. (vers 22).

Misschien zouden deze laatste Ruth evenveel aren aanbieden, maar de tegenwoordigheid van hem, met wien het hart van Ruth van nu aan onafscheidelijk verbonden is, zoowel als de vrede en de vreugde, die hij biedt, zouden ontbreken. Dit is een kostelijke ervaring van hen, die op den weg des geloofs oud geworden zijn; want zij draagt er toe bij, om bij jonge zielen een heiligen wandel te bewerken. Zoo is het ook de mond der ervaring, die altijd het best tot danken bereid is; want zij kent de genade en goedheid Gods, zoowel in het tegenwoordige als in het verledene. Ruth houdt zich bij Boaz en woont bij haar schoonmoeder.

Hoofdstuk III.

Gelijk reeds is opgemerkt, is Naomi niet slechts een voorbeeld van *ervaring*, maar ook van *inzicht*. Voor Ruth was het gelukkig, zulk een leidsvrouw te hebben gevonden! Naomi gebiedt; maar haar geboden zijn niet zwaar, omdat het geboden der *liefde* zijn. "Mijn dochter, zoude ik u geen rust zoeken, dat het u welga?" (vs. 1.) Wat zij regelt, heeft alleen plaats met het oog op het welzijn der door haar geliefde, en ook omdat zij het hart van Boaz kent: "Is niet Boaz van onze bloedvriendschap?" Ruth, de vrouw des geloofs, gehoorzaamt: "Zij deed naar alles, wat hare schoonmoeder haar geboden had." Mochten wij toch altijd op gelijke wijze gehoorzamen! Voor hen, die weten, dat God hen liefheeft en slechts hun rust en hun geluk op het oog heeft, en dat Christus hen liefheeft en hen steeds op zijn hart draagt, is dit niet zwaar. Wel echter, wanneer de ziel zichzelf wil tevreden stellen, en geluk en rust buiten Christus vinden wil.

De arbeid van Boaz naderde zijn einde; nadat het graan geoogst was, moest het op den dorschvloer gewand en vervolgens in de schuren opgeborgen worden. Zijn hart was vroolijk; zal hij de arme Moabietische van zich stooten? Naomi is vol vertrouwen, en weet Ruth den weg te wijzen, die haar tot zegen strekt.

"Baad u, en zalf u, en doe uw kleederen aan, en ga af naar den dorschvloer; maar maak u den man niet bekend, totdat hij geëindigd zal hebben te eten en te drinken. En het zal geschieden als hij nederligt, dat gij de plaats zult merken, waar hij zal nedergelegen zijn; ga dan in en sla zijn voetdeksel op, en leg u; zoo zal hij u te kennen geven, wat gij doen zult." (vs. 3 en 4.) Ruth moet zich voor deze samenkomst voorbereiden, zich aan zijne voeten nederleggen, en op zijn woord wachten. Op dezelfde wijze zal het arme overblijfsel Israëls gekenmerkt zijn, hetwelk, bij het wederontwaken van den Messias na den langen nacht van wachten, trouw bevonden zal worden.

Maar vergun mij deze vraag: moet dit niet met nog meer recht ook ons kenmerken? Wij hebben de vermaning gehoord om ons te baden, te zalven, en ons voor Hem alleen te versieren. Hebben wij dit vergeten? Waar bevinden wij ons in dit oogenblik? Zijn wij zijn dorschvloer binnengegaan, om daar den nacht door te brengen? Of bevinden wij ons op den dorschvloer der vreemden? Hebben wij, evenals Ruth, uit den grond onzes harten geantwoord: "Al wat gij tot mij zegt, zal ik doen"? Ja, Hij wil, dat wij in werkelijkheid Zijner waardig zijn, dat wij, aan Zijne voeten liggende en zijn recht op ons erkennend, gedurende de uren van den nacht stil en rustig op Zijn woord wachten. Spoedig zal onze Boaz Zijn stilzwijgen verbreken. Zal dit geschieden, om ons ernstig te vermanen, of om aan ons gedrag Zijn goedkeuring te schenken?

Midden in den nacht wordt Ruth door Boaz herkend. Zij heeft zich onder zijne hoede gesteld, en hij zegent haar.

Het boek Ruth, deze geschiedenis der genade, is vol van zegeningen, zoowel van den gever als van den ontvanger. Alle harten zijn gelukkig, zoodra Boaz zich laat zien. Zijn tegenwoordigheid brengt lof en dank teweeg; want hij strooit gunstbewijzen van genade rechts en links om zich heen. Welk een onuitsprekelijk geluk, onzen Boaz lof te kunnen toebrengen! Maar is het ook niet gelukkig, evenals Ruth, het getuigenis Zijner tevredenheid aangaande ons te ontvangen? O, mochten wij toch meer begeerte hebben naar de goedkeuring van Christus? Het is verootmoedigend voor ons, er aan te moeten denken, dat wij deze goedkeuring zoo weinig zoeken. De lof der menschen blaast ons op; doch Zijn lof nooit. Hetgeen Zijne oneindige genade aan ons ziet, draagt Zijne goedkeuring weg, en Hij ziet aan ons datgene, wat Zijne genade gewerkt heeft en wat in overeenstemming met Zijne gedachten is.

Boaz prijst Ruth, omdat zij "hare laatste weldadigheid nog beter gemaakt had, dan hare eerste." In den beginne had zij haar liefde bewezen voor haar schoonmoeder, in wie zij het

volk Gods had gezien; en wat zij nu doet, bewijst haar liefde tot Boaz. Zij was geen jonge gezellen nagegaan, hetzij arm of rijk; zij had geen gezellen gezocht, die aan haar natuurlijke neiging en voldoening konden geven; maar zij was tot hem gekomen, wiens recht over haar persoon zij erkende. Boaz spreekt haar nu moed in, en belooft haar de vervulling van al haar wenschen. (vs. 11.) Welk een bemoediging voor hen, die getrouw zijn! Wij ontvangen alles uit genade, maar Hij geeft ons ook, naarmate wij in gehoorzaamheid wandelen, en ons aan Hem overgeven. "Geeft en u zal gegeven worden; een goede, ingedrukte, en geschudde en overlopende maat zal men in uwen schoot geven." (Luk. VI:38.) Zoodra Ruth Boaz had leeren kennen, deed zij alles met het oog op hem; en nu doet hij alles voor haar. Het voldoet onzen Heer niet, op eenigerlei wijze onzen schuldenaar te blijven; neen, ook Hij wil voor hem, die trouw is van hart, alle behoeften vervullen.

"De gansche stad mijns volks weet, dat gij een deugdzaame vrouw zijt." (vs. 11.) Ruth vereenigt in zich de eigenschappen, van welke de apostel Petrus spreekt, en die iemand niet ledig noch onvruchtbaar laten in de kennis van onzen Heere Jezus Christus. Zij voegt bij haar geloof de deugd, en bij de deugd de kennis, en bij de kennis de matigheid, bij de matigheid de volharding, en bij de volharding de godzaligheid. Zij voegt bij de broederliefde de liefde, en toont meer goedheid aan het einde, dan in het begin. Ook wordt haar rijkelijk verleend de ingang in het Koninkrijk. Het hart van Boaz wordt door zulk een getrouwheid getroffen. "Alles wat gij zegt, zal ik voor u doen." Welk een voorbeeld voor ons! Laat het ons ijverig streven zijn, om óók zulk een antwoord te ontvangen! De gemeente te Filadelfia ontvangt het. Zij heeft het woord van Jezus bewaard, en, evenals Ruth, in Zijne volharding en in praktische heiligheid gewandeld; daarom zegt de Heer tot haar: Ik zal alles voor u doen! Ook het arme Joodsche overblijfsel zal de Heer aan het einde zegenen naar de deugd, heiligheid en praktische gerechtigheid, die het in zijn wandel toonen zal. Ons zegent Hij op gelijke wijze, gelijk zoo treffend blijkt uit hetgeen geschreven staat in 1 Joh. III : 22 : "En wat wij ook bidden, ontvangen wij van Hem, omdat wij Zijne geboden bewaren, en doen wat voor Hem welbehagelijk is."

Er was echter nog een nadere bloedverwant, die grooter recht had op de lossing van Ruth dan Boaz. Zal of kan hij van dit recht gebruik maken? Later zullen wij hierop terugkomen.

Ruth genoot intusschen het voorrecht, tot aan den morgen aan de voeten van Boaz te liggen. Dit zal ook het deel van het overblijfsel zijn, en is ook het onze. Zoolang de nacht duurt, kunnen wij aan Zijne voeten rusten. Is dat niet een gezegende plaats? Aan Zijne voeten zich te bevinden, in het bewustzijn van Zijne goedkeuring ten opzichte van onzen wandel, als de ontvangers Zijner beloften, als de voorwerpen Zijner liefde, en vervuld met de zekerheid, dat Hij ons gehoord heeft, en dat al de moeilijkheden van een leven in ellende spoedig een einde zullen nemen, om plaats te maken voor de openbaring onzer vereeniging met Hem, en het bezit der heerlijke vruchten van Zijn werk, - is er heerlijker plaats te bedenken?

Nu is het Boaz, (vs. 14.) die voor den goeden naam van Ruth zorgdraagt, en de heiligheid rechtvaardigt van haar, die hij tot zijn gezellin maken wil.

Vóórdat hij echter hare zaak in het openbaar behandelt, vult hij haren sluier (mantel) met gerst, en geeft haar in het verborgen een onderpand voor hetgeen hij voor haar doen wil. (vs. 15.)

Evenzoo handelt de Heer met ons. De morgen breekt spoedig aan. Vóórdat wij Hem echter zien of "erkennen" kunnen, heeft Hij ons reeds den Heiligen Geest der belofte gegeven, als onderpand van ons toekomstig erfdeel.

Rijk beladen keert Ruth naar haar schoonmoeder terug, en deelt haar mede, niet wat zij voor Boaz gedaan, maar alles wat die man aan *haar* gedaan had. Haar hart was vol van hem, en haar schoonmoeder moet haar vermanen *geduld* te hebben. Zij zal niet lang meer behoeven te wachten; want hij, die hare zaak in de hand genomen heeft, zal niet lang toeven, haar tot het doel te brengen. "Hij zal niet rusten," zeide Naomi, "tenzij dat hij heden deze zaak voleind

hebbe." Waarom? Omdat hij Ruth liefheeft. Dat is de groote en eenige beweegreden van al zijn bemoeiingen te haren gunste.

Geliefden! spreken wij ook gelijk Naomi? Hebben ook wij het gelukkige bewustzijn der liefde van Jezus tot ons? Verwachten wij Hem als Dengene, Die zich geen rust gunnen zal, totdat Hij de zaak heden ten einde gebracht heeft? Dit "heden" beteekent de dagelijksche verwachting van onzen Heer. Hij wil ons bij Zich hebben. Nog slechts een weinig geduld, en Hij, die te komen staat, zal komen en niet vertoeven!

Hoofdstuk IV.

Naomi had waarheid gesproken. Boaz gunde zich niet eer rust, totdat het werk, dat hij in goedheid en met geestkracht ondernomen had, volbracht was. Hij wilde, dat de geliefde rust vond en gelukkig zou zijn; (Hoofdst. III:1.) ook wist hij, dat dit alleen in gemeenschap met hem zijn kon. Zoo staat het ook met den Heer en ons. Zijn leven hier beneden was een leven van arbeid voor ons, en bereikte het toppunt in een onuitsprekelijken "angst der ziel" aan het kruis. Daarmede heeft Hij Zijn belofte: "Ik zal u rust geven!" vervuld. De rust voor ons geweten hebben wij reeds verkregen, krachtens Zijn werk; evenzoo bezitten wij de rust voor ons hart in de kennis van Zijn aanbiddenswaardigen Persoon. Maar de Heer werkt heden nog steeds voort, om ons in de toekomstige rust te brengen, de rust, die er overblijft voor het volk van God.

Boaz wenschte ook nog om een andere reden aan zijn geliefde rust te verschaffen, want zij had gewerkt en met het volk van God geleden. Zoo spreekt de Heilige Geest tot ons: "Het is recht bij God, u, die verdrukt wordt, rust te geven met ons bij de openbaring des Heeren Jezus van den hemel." (2 Thess. I : 6 en 7.) "God is niet onrechtvaardig, om uw werk te vergeten, en de liefde, die gij bewezen hebt voor Zijnen Naam, daar gij de heiligen gediend hebt en nog dient." (Hebr. VI:10.)

Het boek Ruth spreekt veel over *arbeid* en *rust*: over arbeid en rust in het dienen, over arbeid en rust des geloofs, over arbeid en rust der genade. De maaiers arbeiden en rusten, evenzoo Boaz, de heer van den oogst, en evenzoo Ruth, de bruid zijner keuze. Hoe vreedzaam rust zij aan de voeten van Boaz gedurende de uren van den nacht! En hoe rustig is zij daarna in de stille afwachting, dat de bemoeiingen van haar lossen haar rust zullen schenken!

Naar de gewoonte in Israël ging het er om, den naam van den gestorvene weder te doen herleven, en hem in zijn erfdeel terug te brengen. Dit was een plicht, die aan den naastbestaande opgelegd was. Nu was er een man, die meer recht had op de erfenis van Elimelech dan Boaz, en tot dezen wendde zich Boaz, in tegenwoordigheid van vele getuigen. Deze man zou de erfenis gaarne aanvaard hebben. Daar hij echter wist, dat de kinderen niet zijn eigen kinderen zijn zouden, weigerde hij Ruth te aanvaarden. Indien hij haar tot vrouw genomen had, zou hij daardoor zijn eigen erfdeel verdorven hebben, omdat het goed van de kinderen van Ruth noch aan hem, noch aan zijn zaad teruggekomen zou zijn.

Deze naaste bloedverwant is een sprekend voorbeeld van de wet. De wet, die inderdaad het oudste recht op Israël had, eischt en neemt, evenals die man, maar geeft niets. De wet zou ophouden wet te zijn, als zij het werk der genade ondernemen kon. Intusschen is de wet zelve niet, de oorzaak van deze krachteloosheid, maar hij, tot wien de wet komt. De wet verwacht iets van den mensch, deze is echter onbekwaam, zich aan God te onderwerpen. Zij belooft het leven, maar onder voorwaarde van gehoorzaamheid; daar de mensch zondig en ongehoorzaam is, kan de wet niet anders doen, dan hem veroordeelen. Het is een dienst des doods, en kan aan de dooden het leven niet geven. Daar zij onvruchtbaar is, kan zij nooit een nakomelingschap hebben, en kan derhalve geen kinderen voortbrengen, die tot het Goddelijk geslacht van den Messias behooren.

De genade alleen kan zulk een werk ondernemen. Omdat zij den mensch als verloren verklaart, en niets van hem verwacht, legt zij hem geen verplichtingen op, doet hem ook geen toezeggingen, maar geeft vrijwillig, zonder ophouden, en dat voor eeuwig. Zij verwekt het leven door middel van een onvergankelijk zaad, en deelt dat leven mede; zij brengt den mensch in betrekking met God, en doet hem vruchten voortbrengen, die God kan erkennen; daarna voert zij hem in de heerlijkheid.

Zoo verklaart de wet zich dus onmachtig Ruth te lossen voor het aangezicht van "den tweeden man," onzen Boaz, in wien "de sterkte" is. Deze zal Gods volk Israël weder doen opstaan, en "zaad zien", zooals Jesaja zegt, maar niet vóórdat Hij, gelijk wij weten, "Zijne ziel zal

uitgestort hebben in den dood." (Jes. LIII.) In den tusschentijd is het geheele gevolg van het werk van Christus aan het kruis op ons, geloovigen, van toepassing. Met het oog op den toestand onzer ziel zijn wij reeds met Hem opgewekt, en met het oog op ons lichaam zullen wij weldra Hem gelijk zijn. Voor ons is Boaz het voorbeeld van een opgestanen Christus.

De naaste bloedverwant trekt zijn schoen uit: de wet doet afstand van haar recht ten behoeve van Christus. Boaz lost het erfdeel om Ruth te bezitten, want hij stelde meer belang in het welzijn dezer vreemde, dan in alles, wat haar toebehoorde. Christus heeft voor de Gemeente nog veel meer gedaan. Hij heeft alles, wat het Zijne was, *prijgegeven* om haar te verkrijgen. Het arme overblijfsel van Israël zal dat ook met vreugde erkennen, wanneer het eens zijn Messias, dien het verworpen heeft, in heerlijkheid zal zien wederkomen.

De getuigen dezer gebeurtenis, het volk en de oudsten, zegenen den machtigen Boaz, en juichen hem toe, want zulk een goedheid verdient allen lof. De Heilige Geest legt profetische woorden in hunnen mond. "De Heere make de vrouw, die in uw huis komt, gelijk Rachel en gelijk Lea, die beiden het huis Israëls gebouwd hebben." (vs. 11.) Met de arme Moabietische vangt, om zoo te zeggen, de geschiedenis des volks opnieuw aan, en wel op den bodem der genade. Niet Lea, maar Rachel, de geliefde vrouw, de vrouw van Jakobs vrije keus, voor wie hij zoo lang gediend had om haar te verkrijgen, neemt hier de eerste plaats in. In elk opzicht, in iedere omstandigheid, richt het boek Ruth ons oog op de *genade*. "En handel kloekelijk in Efratha (of: "Word machtig in Efratha!") en maak u een naam in Bethlehem!" Deze steden, die beide een getuigenis der genade zijn, zullen ook getuigen van Boaz' macht worden: "En van het zaad, dat de Heere u geven zal uit deze jonge vrouw, worde uw huis, gelijk het huis van Perez, dien Tamar aan Juda baarde!" Zijn nakomelingschap moge doorbreken, gelijk Perez, naar de verkiezing der genade! "En de Heere gaf Ruth, dat zij zwanger werd." Met het oog op dezen erfgenaam, dien de genade gegeven had, nemen de *vrouwen* den profetischen gedachtengang des volks weder op. Zij zeggen tot Naomi: "Geloofd zij de Heere, die niet heeft nagelaten u heden een lossen te geven; en zijn naam worde vermaard in Israël!" Op het hoofd van dezen zoon van Boaz wordt het recht van deze voltrokken lossing overgedragen, en zij zien daarin profetisch de toekomstige lossing, die door den uit Ruth geboren man teweeggebracht zal worden. "Die zal," zoo voegen zij er aan toe, "u zijn tot een verkwikker der ziel, en om uwen ouderdom te ondersteunen," alsof zij zien op Hem, die in den ouderdom Zijns volks tot een steun zou zijn, een hersteller in zwakheid, wiens naam met dien van Ruth verbonden zou wezen; met den naam van dat arme overblijfsel, welks hart aan Naomi, als voorbeeld van het zwaar beproefde volk Gods, in liefde hing, en dat voor Naomi meer waarde had dan een volkomen aantal zonen. (vs. 15.)

Naomi verzorgt het kind in haar schoot; hij komt, evenals de Messias, uit dit onvruchtbaar volk te voorschijn. De naburinnen heffen dan gelijktijdig ook haar profetischen lofzang aan. "Aan Naomi is een zoon geboren!" De kring wordt vertrouwelijker, en daarmede neemt ook de kennis toe. Hoe nauwer men met het volk Gods verbonden is, des te meer waardeert men Christus en Zijn genade. Vergenoegt men zich met een uitwendige bloedverwantschap met het volk en de oudsten, dan zal men het in geestelijke kennis niet ver brengen, terwijl het hart, dat practisch met de Gemeente of Vergadering Gods verbonden is, een vertrouwelijke en persoonlijke kennis van Christus hebben zal.

"Aan Naomi is een zoon geboren!" Zoo zal eenmaal het toekomstige Israël zich over Hem verblijden, gelijk men zich verblijdt in den oogst, gelijk men verheugd is, wanneer men den buit uitdeelt, en men zeggen zal: "Een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, en de heerschappij is op Zijnen schouder, en men noemt Zijnen naam: Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, Vrededorst." (Jes. IX.)

"En zij noemden zijn naam Obed." Obed beteekent: "dienstknecht." Boven alle andere wonderbare titels des Heeren Jezus is deze titel zijn roemrijkste. De *Dienstknecht* is de wortel en het geslacht Davids, de drager der koninklijke genade. Springen onze harten niet op van

vreugde, als wij Hem met dezen naam aanroepen? Want Hij, die Raad, Sterke God was, heeft *gediend, dient* en *blijft eeuwig dienen*, ten zegen van hen, die Hij liefheeft. Onze hoogste zegeningen zijn verbonden met dezen titel van "*Dienstknecht*": Zijn overgave aan God, Zijn liefde tot ons, Zijn geheele werk tot opoffering van Zijn eigen leven, Zijn tegenwoordige genade, die afdaald om ons de voeten te wasschen, en Zijn eeuwige dienst der liefde, als wij eenmaal bij Hem zullen zijn in de heerlijkheid van het huis des Vaders!